

ความสุขและกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูรุ่นใหม่
กรณีศึกษาในโรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*
HAPPINESS AND PROCESS OF CREATING NEW GENERATION
TEACHERS' HAPPINESS AT WORK : A CASE STUDY OF AN
ALTERNATIVE SCHOOL IN BANGKOK

บุญส่ง ทองเอียง¹, พระครูวินัยธรรวุฒิชัย ชยวฑูโฒ (เพชรทองมา)² และ สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี³

Boonsong Thongeiang¹, PhrakhruvinaithornWutthichai Chayawuddho (Pettongma)² and

Supattara Pusitrattanavalee³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคศกราช

¹⁻³Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus

Corresponding author E-mail: wattchai.pet@mbu.th

บทคัดย่อ

ความรู้สึกมีความสุขในการทำงานได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมในองค์กร เพราะคนที่มีความสุขหรือองค์กรที่มีบรรยากาศแห่งความสุขในการทำงาน จะมีพลังอันยิ่งใหญ่ในการสร้างสรรค์ผลงาน แต่ทั้งนี้แต่ละคนก็มองความสุขต่างกัน มีวิธีการแสวงหาความสุขที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับมุมมองและประสบการณ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย และองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของครู 2) เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครู และ 3) เพื่อค้นหาเงื่อนไขทางจิตและทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูหมวดภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

* Received 19 April 2024; Revised 20 April 2024; Accepted 29 April 2024

ผลวิจัยพบว่า 1) ความสุขในการทำงาน หมายถึง การได้ทำในสิ่งที่รัก การได้ทำในสิ่งที่อยากทำ มีความรักในอาชีพที่ทำ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน สำหรับองค์ประกอบของความสุขในการทำงานประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือ มีความรู้สึกรักในงานที่ทำอยู่ มีความคิดในแง่บวก ส่วนปัจจัยภายนอกคือ มีเงินเดือน สวัสดิการที่เหมาะสม รวมถึงการมีเพื่อนร่วมงานที่ดี 2) กระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครู คือ เมื่อเกิดปัญหาหรือความไม่สบายใจจะใช้วิธีการขอคำปรึกษาจากคนรอบข้างโดยเฉพาะพ่อแม่ เพื่อนร่วมงาน รวมถึงการใช้วิธีการคิดในทางบวก และ 3) เงื่อนไขทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูคือ ความรักและความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่ส่วนเงื่อนไขทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูคือความสัมพันธ์ของครูกับตัวเด็ก

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างความสุข, ความสุขในการทำงาน, ครู, โรงเรียนทางเลือก

Abstract

Feeling happy at work becomes an essential factor in manging the organizational environment because of the fact that a happy person or an organization that cultivates a happy work environment will make a great power in work creation. Nevertheless, individual persons see happiness differently and have different ways of finding happiness depending on their perspectives and experiences. This study aims to 1) understand the definition and elements of happiness of teachers at work, 2) understand the process of creating happiness of teachers at work, and 3) to find mental and social conditions related to happiness at work of teachers in an alternative school. The key informants in this qualitative case study consisted of lower primary English teachers. The study instrument was a semi-structured interview form for qualitative data analysis.

The findings revealed that 1) happiness could be defined as doing things with passion, being able to do what one wants, loving one's job, and not getting bored of working. There were 2 elements of happiness at work including

internal and external factors. Internal factors comprised loving the work one is doing and having positive mindset. External factors encompassed proper salaries and employee benefits as well as good co-workers, 2) The process of creating teachers' happiness at work included asking advice from others especially parents when facing problems or feeling uneasy as well as having positive mindset, and 3) mental conditions related to teachers' happiness at work included passion and job responsibility while a social condition related to their happiness at work was the teacher-student relationship.

Keywords: Process of Creating Happiness, Happiness at Work, Teachers, Alternative School

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า ความสุข ก็เกิดคำถามขึ้นว่าคำเหล่านี้ เช่น ความสุข (Happiness) ความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction) หรือคำว่า สุขภาวะที่ดี (Subjective well-being) มีความหมายที่เหมือนกันหรือไม่ พบว่า นักเศรษฐศาสตร์มองว่า ความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และ สุขภาวะที่ดี มีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้เหมือนกับแนวคิดอรรถประโยชน์ (Utility) ในทางเศรษฐศาสตร์ (Easterline, 2004) ในขณะที่นักจิตวิทยามองว่า ความสุขเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก การวัดความสุขจึงวัดเฉพาะความอยู่ดีทางอารมณ์ (Emotion Well-being) แต่ความอยู่ดี (Well-being) จะวัดรวมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ (Lyubomirsky, 2008) แต่ทั้งนี้แต่ละคนก็มองความสุขต่างกัน มีวิธีการแสวงหาความสุขที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับมุมมองและประสบการณ์ การวัดความสุขจึงไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากคำว่า "ความสุข" มีความหมายได้หลายมิติ ขึ้นอยู่กับการนิยามของผู้ที่ศึกษาและกลุ่มบุคคลที่ทำการศึกษาวินิจฉัยว่าให้นิยามว่าความสุขหมายถึงอะไร ในปัจจุบันกระแสการศึกษาเรื่อง "ความสุข" กำลังได้รับความสนใจ ทั้งในด้านแนวคิด การพัฒนาวิธีต่าง ๆ ที่ทำให้คนมีความสุข การศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้คนมีความสุข รวมถึงการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขเพื่อวัดความสุขออกมาในเชิงปริมาณ โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับความสุขในหลายสาขาวิชา เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น และยังมีแนวโน้มว่าการศึกษาเรื่องความสุขในปัจจุบันจะมีการผสมผสานศาสตร์สาขาต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อช่วยอธิบายให้รอบด้าน เมื่่อมองเรื่อง

ความสุขกับการทำงาน ความรู้สึกมีความสุขในการทำงานได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมในองค์กร เพราะคนที่มีความสุขหรือองค์กรที่มีบรรยากาศแห่งความสุขในการทำงาน จะมีพลังอันยิ่งใหญ่ในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีผู้ที่สนใจหันมาศึกษาเรื่องความสุขในการทำงานมากขึ้น

สำหรับด้านการศึกษา อาชีพครูเป็นอาชีพหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อความเจริญของบุคคลและชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง เพราะบ้านเมืองจะมีความเจริญก็เพราะประชาชนในชาติได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี การพัฒนาคนจะดำเนินไปอย่างถูกต้องก็เพราะมีระบบการศึกษาที่ดี และระบบการศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพก็เพราะมีครูที่มีคุณภาพ อาชีพครูเป็นอาชีพหนึ่งที่เป็นวิชาชีพ ในบางโรงเรียนอาจไม่มีฝ่ายดูแลบุคคลหรือเรียกว่าฝ่ายจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เมื่อครูเกิดความเครียดในการทำงานแล้วไม่ได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนา นำมาซึ่งความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน เห็นได้จากงานวิจัยของ Annemaree Carroll et al. (2022) ที่พบว่า ครูมากกว่าครึ่งรายงานว่าเครียดมากและกำลังพิจารณาออกจากอาชีพ โดยครูปฐมวัย ครูประถมศึกษา และ ครูที่ทำงานในชนบทและพื้นที่ห่างไกล มีความเครียดและระดับความเหนื่อยหน่ายสูงสุด และพบว่า การควบคุมอารมณ์ ภาระงาน และสุขภาวะส่วนตัว ส่งผลต่อความเครียดและความเหนื่อยหน่ายของครู ซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษา จึงเกิดคำถามขึ้นว่าครูเหล่านี้จะต้องมีกระบวนการในการคิด กระบวนการในการวางแผนการทำงานในแต่ละวันเพื่อให้เกิดความสุขในการทำงานอย่างไร

การศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาแนวกระแสหลักในระบบโรงเรียนทั่วไป การศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้นการศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสติปัญญา และจิตใจ ดังนั้น โรงเรียนทางเลือกจึงจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีความแตกต่างหลากหลายการจัดการศึกษาจึงมีหลายรูปแบบ มุ่งเน้นการพัฒนาคน วิธีการดำเนินชีวิต ความสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน ครูจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการจัดการศึกษาในโรงเรียนทางเลือก การที่ครูมีความสุขในการทำงานย่อมทำให้เกิดผลดีทั้งกับตัวเด็ก ตัวครู และโรงเรียน

การวิจัยเรื่องนี้ใช้โรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครเป็นสนามในการศึกษา ซึ่งสาเหตุที่เลือกศึกษาครูในโรงเรียนทางเลือกแห่งนี้เนื่องจากการได้พูดคุยกับผู้ปกครองที่ส่งลูก

เข้าเรียนในโรงเรียนทางเลือก พบว่า ในระดับประถมศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาชั้นเรียนภาษาอังกฤษขึ้น ซึ่งเมื่อก่อนใช้ครูต่างชาติทั้งหมด แต่ตอนนี้เปลี่ยนมาเป็นครูไทยทั้งหมดซึ่งอาจทำให้ครูเกิดความเครียดที่ต้องจัดการศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษา ความหมายของความสุขและกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครู มุ่งเน้นการศึกษาในเชิงลึกเพื่อศึกษากระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูรุ่นใหม่ที่พักผ่อนไม่เกิน 3 ปี ประเด็นที่ศึกษามุ่งเน้นที่มุมมองของครูและบริษัทที่เกี่ยวข้อง โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าความสุขในการทำงานของครูประกอบขึ้นจากตนเองรวมถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมรอบตัวครู และจากแนวคิดที่เชื่อว่าความสุขในการทำงานของครูจำเป็นต้องมองลึกในแนวคิดเฉพาะตนของครูแต่ละคนเกี่ยวกับความสุขในการทำงาน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (case study research) เนื่องจากเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษากรณีพิเศษเฉพาะเจาะจงมีจุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่ถูกศึกษา และใช้การศึกษาแบบมุ่งการค้นหากลไกกระบวนการ (explore process) ในปรากฏการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจงในเชิงลึกโดยคำนึงถึงบริบทที่เกี่ยวข้อง เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case study research) เพื่อที่จะทำความเข้าใจกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานที่ทำให้ครูมีความสุขในการทำงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย และองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของครู
2. เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครู
3. เพื่อค้นหาเงื่อนไขทางจิตและทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ความสุขและกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูรุ่นใหม่กรณีศึกษา ในโรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร” นี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีอุปนัย (Inductive) เป็นหลักในการวิจัย ซึ่งเป็นวิธีการที่เริ่มต้นจากข้อมูลที่มีอยู่และเมื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจนเพียงพอ และวิเคราะห์ผล

แล้วจึงประมวลเป็นข้อสรุป โดยเลือกการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (case study research) ที่มุ่งศึกษาเฉพาะกรณีที่เจาะจงจุดเน้นที่ต้องการศึกษา และใช้การศึกษาแบบมุ่งค้นหากระบวนการ (explore process) ในปรากฏการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจงในเชิงลึก โดยคำนึงถึงบริบทที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล/สนามวิจัย

การคัดเลือกโรงเรียนเป็นสนามวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการเลือกด้วยวิธีการเจาะจง โดยมีหลักการที่ว่าต้องเป็นโรงเรียนทางเลือกที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อปกป้องผู้ให้ข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องทุกคน ในการวิจัยครั้งนี้จึงใช้ชื่อโรงเรียน และชื่อบุคคลเป็นชื่อสมมติทั้งสิ้น

สนามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนนาดาวบางกอก กรุงเทพมหานคร (ชื่อสมมติ) ซึ่งสาเหตุที่เลือกศึกษาครูในโรงเรียนทางเลือกแห่งนี้เนื่องจากการได้พูดคุยกับผู้ปกครองที่ส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนทางเลือกแห่งนี้พบว่า ในระดับประถมมีการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาชั้นเรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งเมื่อก่อนใช้ครูต่างชาติทั้งหมด แต่ตอนนี้เปลี่ยนมาเป็นครูไทยทั้งหมด โดยครูที่สอนส่วนใหญ่ก็จะเพิ่งเข้ามาทำงานได้ไม่เกิน 1 ปีและครูที่เข้ามาสอนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-31 ปี ซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อพื้นฐานว่าความสุขในการทำงานของครูประกอบขึ้นจากตัวครูเองและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมรอบตัวครู เช่น ภูมิหลังครอบครัว ประวัติการทำงาน และการตัดสินใจในการมาเป็นครูที่โรงเรียนทางเลือก จึงจำเป็นต้องมองลึกในแนวคิดเฉพาะตนของครูแต่ละคน อีกทั้งได้รับความร่วมมือจากครูหัวหน้าฝ่ายในการเข้าไปศึกษา ซึ่งสนามที่วิจัยที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษานี้เป็นแบบ Instrumental case เพื่อให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ตั้งไว้

2. การเข้าสู่ภาคสนาม

การลงภาคสนามเริ่มจากการที่ผู้วิจัยทำความรู้จักกับผู้ปกครองที่ส่งลูกไปเรียนที่โรงเรียนนาดาวบางกอก จากนั้นผู้ปกครองท่านนี้ได้แนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับครูหัวหน้าฝ่ายภาษาอังกฤษระดับประถมของโรงเรียนนาดาวบางกอก ผู้วิจัยได้อธิบายที่มาที่เกิดความสนใจในการศึกษา และวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ให้ครูหัวหน้าฝ่ายทราบ และได้รับความร่วมมือในการให้เข้าไปทำการสัมภาษณ์ครู เมื่อผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากครูหัวหน้าฝ่ายจึงขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในโรงเรียน และประสานงานกับครูหัวหน้าฝ่ายในการกำหนดวันให้ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์ครู โดยผู้วิจัยเข้าสนามโดยการเปิดเผยตัวว่าเป็นนักวิจัย

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก Key Information ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูหมวดภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนนาดาวบางกอก จำนวน 4 คน
- 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่นๆ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่นๆ ได้แก่ ผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของครูที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้การรวบรวมข้อมูลมีทิศทางผู้วิจัยมีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เป็นกรอบคร่าวๆ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและแนวคำถามในการสัมภาษณ์ประวัติชีวิต ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามหลักและข้อคำถามรอง โดยคำถามหลักจะเป็นคำถามตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ส่วนคำถามสำรองเป็นคำถามที่เตรียมไว้เมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ยังตอบคำถามหลักไม่ชัดเจน

- 2) เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก ปากกา

5. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- 1) สร้างข้อคำถามจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
- 2) ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้พิจารณา นำแบบสัมภาษณ์กลับมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะ
- 3) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับครู จำนวน 1 ราย ถอดเทป และนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมของข้อคำถาม การเรียงหัวข้อในการสัมภาษณ์ ความชัดเจนของข้อคำถาม และทักษะในการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย และปรับแนวคำถามให้เหมาะสมก่อนจะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

6. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยการศึกษาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และขออนุญาตเก็บข้อมูล ทำการนัดหมายกับครูผู้ที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อนัดเวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์
- 2) การเก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม ผู้วิจัยเข้าสนาม แนะนำตัวกับครู อธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์
- 3) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง หลังจากการสัมภาษณ์ครั้งแรกจะทำการถอดเทป และบันทึกคำพูดของครู

7. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

1) อ่านข้อมูลดิบอย่างละเอียด จนกระทั่งเข้าใจและจับประเด็นหลักๆ ได้ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการจากการสัมภาษณ์ที่ถูกบันทึกเสียงไว้และจากที่จดบันทึกด้วยลายมือมาถอดคำให้สัมภาษณ์และพิมพ์ จากนั้นจึงอ่านทานข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจและจับประเด็นหลักๆ ได้

2) เปลี่ยนประเด็นเป็นรหัส เป็นการลงรหัสข้อมูลซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยนำปัญหาการวิจัยเป็นตัวตั้งและกำหนดรหัสตั้งต้นให้สอดคล้องกับปัญหาการวิจัย และนอกจากนั้นยังได้สร้างรหัสจากข้อมูลดิบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักหลังจากที่ได้อ่านข้อมูลดิบอย่างละเอียด

3) แยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล ทำการแยกแยกข้อมูลตามรหัสข้อมูลที่สร้างขึ้นให้อยู่กลุ่มเดียวกัน

4) เชื่อมโยงแนวคิดเข้าด้วยกัน เพื่อหาแบบแผนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างรหัสแต่ละกลุ่ม

5) ขยายความเชื่อมโยงให้เห็นภาพรวมของเรื่องที่ศึกษา

6) ตีความและหาความหมายของแบบแผนความสัมพันธ์

7) หาข้อสรุปที่เป็นสาระหลักของผลการวิเคราะห์ ตีความ และการหาความหมาย โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนนาดาวางกอก เป็นโรงเรียนทางเลือกที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับเตรียมอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีความสุข และตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงชีวิต ภายในห้องเรียนมีความโปร่งสบาย มีพื้นที่สีเขียวภายนอกห้องเรียนที่เด็กๆ จะได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกาย เล่นกีฬาหลากหลายชนิด เรียนรู้ธรรมชาติและระบบนิเวศ ทำกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นทักษะสำคัญ 3 ประการคือ 1) ทักษะชีวิต (Life Skills) ให้มีคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม สามารถดูแลและจัดการชีวิตของตนเองได้ดี อยู่ร่วมในสังคมที่หลากหลายแตกต่างทางความคิดได้ 2) ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ให้มีพื้นฐานความรู้

และความสามารถในการเรียนรู้ได้ดี 3) ทักษะการทำงาน (Working Skill) ให้มีความสามารถในการจัดการงานของตนเองได้ดี

สำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ (ESL) ในโรงเรียนนั้น ในภาพรวมทางโรงเรียนเน้นให้นักเรียนมีความสุขกับการใช้ภาษาอังกฤษ สร้างทัศนคติที่ดีในการฟัง พูด อ่าน เขียน โดยจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนตั้งแต่ช่วงชั้นอนุบาล โรงเรียนได้นำแนวคิดการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบ Active English ขึ้น ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในรูปแบบของกิจกรรม (Activity Based Learning) ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกใช้ภาษาอังกฤษอย่างสนุกสนานทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน ดังนั้นจึงมีการปรับให้ครู คนไทยเข้ามาสอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับประถมต้นทั้งหมดแทนที่ครูเดิมที่เป็นชาวฟิลิปปินส์ทั้งหมด ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้ได้เริ่มดำเนินโครงการมา 1 ปี ปัจจุบันสาขาภาษาอังกฤษ (ESL) ระดับประถมต้น มีครูทั้งหมด 6 คน สอน ป.1 ป.2 ป.3 ชั้นละ 2 คน และทางสาขาจัดให้ครูในแต่ละระดับชั้นทั้งทั้งสองคนเป็น buddy กันเพื่อช่วยในการประเมินการสอนซึ่งกันและกัน

2. ความหมาย และลักษณะของความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก

2.1 ความหมายของความสุขในการทำงาน

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ยึดเอาหมายหมายของคำว่าความสุขในการทำงานของผู้ใดผู้หนึ่งเป็นที่ตั้ง แต่ต้องการทำความเข้าใจความหมายของความสุขในการทำงานของครูในมุมมองของตัวเอง ซึ่งการให้ความหมายของครูจะเป็นมุมมองของคนในทีสะท้อนปรากฏการณ์การทำงานอย่างมีความสุขในโรงเรียนทางเลือก ภายใต้บริบทการเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ

2.1.1 ความหมายของความสุขในการทำงาน: การให้ความหมายจากครู

สำหรับการให้ความหมายของความสุขในการทำงาน ครูส่วนใหญ่มองว่า ความสุขในการทำงานหมายถึง การได้ทำในสิ่งในสิ่งที่ใจรัก การได้ทำในสิ่งที่อยากทำ มีความรักความภูมิใจในอาชีพที่ทำ ได้เห็นเด็กนักเรียนมีความสุข นั่นคือความสุขในการทำงานของครู ดังผลการสัมภาษณ์

"ความสุขในการทำงานคือทำในสิ่งที่เราต้องอยากทำ ทำแล้วรู้สึกมีความสุข ถึงแม้ว่าบางทีจะทำไม่ได้ แต่ถ้ามีความสุขแล้วอยากทำให้มันสำเร็จก็จะหาทางทำให้มันได้ งานที่ออกไปถ้าอยากทำมันจะออกมาดี"

"ความสุขในการทำงานก็คือการทำด้วยใจรัก ความสุขจากการทำงานก็เกิดขึ้นได้ถ้ามีใจรักในงาน"

"ทุกวันนี้มีความสุขที่ได้เห็นว่าตัวเองมีความสุข และมีความสุขที่ได้เห็นนักเรียนมีความสุข"

"ความสุขคือได้เจอกับเด็กๆที่เขาใสๆ คิดอะไรก็พูดมาแบบนั้น"

"ถ้าเราทำงานแล้วเราภูมิใจในงานที่เราได้ทำแสดงว่ามันคือความสุข ความภูมิใจเป็นเรื่องสำคัญนะ สุขใจที่ได้ทำ ภูมิใจที่ได้ทำ และสุขใจที่ได้เห็นว่าเขาได้ดีก็มีความสุข"

2.1.2 ความหมายของความสุขในการทำงาน: การให้ความหมายผ่านมุมมองผู้เกี่ยวข้อง

ผู้ปกครองในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับครู มองในแง่มุมมองของผู้ปกครองว่าความสุขในการทำงานของครูหมายถึง การที่ครูมีความตั้งใจสอน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน ดังผลการสัมภาษณ์

"ถ้าครูเขามีความตั้งใจสอน ไม่เบื่อกับงานที่ทำก็แสดงว่าเขาคงมีความสุข"

2.2 องค์ประกอบของความสุขในการทำงาน

2.2.1 องค์ประกอบของความสุขในการทำงาน: ในมุมมองของครู

สำหรับองค์ประกอบของความสุขในการทำงาน ครูส่วนใหญ่มองว่าความสุขในการทำงานจะต้องประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือ ความรู้สึกรักในงานที่ทำอยู่ มีใจทุ่มเทให้กับเด็ก รักเด็ก เป็นคนที่มีความคิดในแง่บวก มีวุฒิภาวะ ส่วนปัจจัยภายนอกคือ มีเงินเดือน สวัสดิการที่เหมาะสม ดังผลการสัมภาษณ์

"จะมีความสุขในการทำงานก็คือ ต้องเป็นคนคิดบวก ต้องมีวุฒิภาวะ มีความสงบอยู่ในใจ ส่วนอีกปัจจัยก็น่าจะเป็นการดูแลคุณครูให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่านี้ไม่ว่าจะด้วยเรื่องสวัสดิการ เรื่องเงินเดือน น่าจะทำให้เรามีความรู้สึกว่ามีกำลังใจในการทำ รวมถึงความเข้าใจจากโรงเรียน จากผู้ปกครองก็สำคัญ ถ้าเข้าใจว่าคุณครูพยายามทำงานเหนื่อยเพื่อเด็กๆ แล้ว"

"ถ้าให้เรียงปัจจัยที่จะทำให้เรามีความสุขที่สุดคือ ตัวเราเอง ครูต้องมีใจรัก มีใจรักทุ่มเทให้กับเด็ก "

"องค์ประกอบของความสุขในการทำงานคือ เด็กน่ารักอยากมาสอนเด็ก ทำอย่างไรเขาถึงจะเข้าใจ จะสอนอย่างไร"

2.2.2 องค์ประกอบของความสุขในการทำงาน: ในมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง

ผู้ปกครองในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับครู มองว่าองค์ประกอบที่ครูจะทำงานแล้วมีความสุขอยู่ที่ครูมีใจรักอาชีพที่ทำ มีเพื่อนร่วมงานดี มีหัวหน้างานที่ดี ดังผลการสัมภาษณ์

"ครูจะทำงานมีความสุขก็น่าจะหลายอย่างประกอบกัน ทั้งรักในอาชีพที่ทำ มีเพื่อนร่วมงานดี มีเจ้านายดี ยิ่งคนที่เป็นครูมานานมากแล้วเราเห็นว่าเขาก็มีความสุขกับการทำงานดี เงินเดือนคงไม่เกี่ยวมั้ง"

3. กระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก

กระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก หากจะพิจารณาว่าครูมีกระบวนการในการสร้างความสุขในการทำงานอย่างไร สามารถมองได้จากปัญหาที่ครูพบเจอในการทำงานแต่ละวันและครูสามารถแก้ปัญหาได้อย่างไร การที่ครูสามารถจัดการกับปัญหานั้นได้ย่อมนำมาซึ่งความสุขในการทำงาน จากการพูดคุยกับครูพบว่าปัญหาในการทำงานและกระบวนการแก้ปัญหาที่มีดังนี้

3.1 การไม่ได้ทำงานที่ตำแหน่งงานที่สมัคร

ครูโรงเรียนทางเลือกที่สอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับประถมต้นส่วนใหญ่ไม่ได้สมัครงานในตำแหน่งนี้ตั้งแต่แรก ส่วนใหญ่จะมาในระดับมัธยมตามความถนัดของแต่ละคนหรือบางคนก็มาสมัครในระดับปฐมวัยตามที่ตนเองตั้งใจไว้ แต่เนื่องจากโรงเรียนขาดครูไทยที่จะมาสอนภาษาอังกฤษระดับประถมต้นจึงจัดให้ครูที่มาสมัครงานสอนในระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งหลายคนไม่มีความถนัดหรือไม่มีประสบการณ์ในการสอนเด็กเล็ก เมื่อไม่ได้สอนตามตำแหน่งที่สมัครงาน ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการขอคำปรึกษาจากคนรอบข้างโดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีบทบาทอย่างมากในการให้คำปรึกษา ให้แง่คิดต่างๆ จากนั้นจะคิดทบทวนไตร่ตรอง ดังผลการสัมภาษณ์ ดังผลการสัมภาษณ์

"มาสมัครเป็นครูอนุบาล เขาก็ให้พูดภาษาอังกฤษ ก็พูดไป เขาให้เล่าชีวิตตอนที่อยู่อังกฤษว่าเป็นยังไงบ้าง แต่เขาบอกว่าเราคุณสมบัติ ESL"

"ตอนนั้นเป็นช่วงวิกฤตของชีวิตเลย คิดเยอะมากว่าจะมาหรือไม่มาทำงานที่นี่ เพราะใจอยากอยู่อนุบาลมาก ไม่อยากอยู่ประถม นึกไม่ออกว่าการอยู่ประถมจะเป็นยังไง ก็ถามทั้งครูที่รับเราเข้ามา ถามพ่อถามแม่ จะเอายังไงดี โรงเรียนให้มา observe ก็ยังเห็นภาพตัวเองไม่ชัด พ่อก็บอกมาคำหนึ่งว่า แล้วคิดว่าตัวเองอยากจะหยุดหรือยังล่ะ ถ้ายังไม่อยากจะหยุด เขาเสนออะไรมาให้ก็ทำไป เราก็แค่ลองก้าวไป ถ้ามันไม่ได้จริงๆ สุดท้ายก็ขอเขากลับมาที่เดิมก็คงไม่ยากหรอก เขาคงอยากให้เราอยู่ก็ไปดูก่อน ไปลองดูสักครั้งก็คงไม่ยาก"

"ตอนแรกสมัครมัธยมแต่เขาไม่มีครูประถมที่จะสอนระบบใหม่ Active English ก็เลยอยากได้ครูไทยเข้ามาบุกเบิก เราก็บอกเราไม่ถนัดประถม เพราะเราสอนมัธยมปลายมาตลอด ก็บอกเขาว่าเราอาจทำไม่ได้ ขอคิดก่อน"

"คุยกับแม่ แม่ถามโรงเรียนเป็นยังไง บอกไปว่า ก็ชอบสิ่งที่เป็นโรงเรียนของเขา แต่ยังไม่ชอบที่จะต้องมาสอนประถม แม่บอกถ้าเป็นครูก็ต้องสอนได้ทุกชั้นหรือเปล่า"

3.2 การบริหารจัดการชั้นเรียน

ปัญหาที่ครูโรงเรียนทางเลือกส่วนใหญ่เจอคือ การไม่สามารถบริหารจัดการชั้นเรียนหรือไม่สามารถทำให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ ดังผลการสัมภาษณ์

"ปัญหาคือพฤติกรรมเด็กแต่ละห้องไม่เหมือนกันเลย แล้วเด็กในห้องเดียวกันแต่ละวันเขาก็ไม่เหมือนกัน คือถ้าเราสอนแล้วเด็กให้ความร่วมมือ การเรียนการสอนมันจะเป็นไปอย่างสนุกมากเลย แต่ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามที่ห้องเค้าไม่ให้ความร่วมมือ เราต้องใช้เวลาไปกับการจัดการห้องเรียน การเรียนรู้ก็ไม่เต็มที่ อย่างที่เราต้องการจะสอน"

"ปัญหาจัดการกับเด็กและจัดการกับตัวเองตอน control เด็กไม่ได้มาแล้วมาเลยต้องแบบหายใจเข้าลึกๆ จุดนี้เหนื่อย"

เมื่อเกิดปัญหาในการบริหารจัดการชั้นเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการเตรียมตัวในการสอน หาเทคนิคการสอนต่างๆ เพื่อให้เด็กสนใจชั้นเรียน ใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการปรึกษา

เพื่อนร่วมงาน ประเมินผลลัพธ์จากการสอน รวมถึงการใช้วิธีการคิดในทางบวก อีกวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาการจัดการชั้นเรียนคือ การที่โรงเรียนมีระบบในการช่วยครูที่เพิ่งเข้ามาทำงานได้มีความรู้และประสบการณ์ก่อนที่จะสอนจริง โดยการให้ครูเข้าสังเกตพฤติกรรมกรรมการสอนของนักเรียนก่อน และเมื่อสอนจะมีครูพี่เลี้ยงประกอในในระยะแรก จากนั้นจะเป็นการจับคู่เพื่อนครูให้เข้าสังเกตการสอนและให้ช่วยประเมินการสอนให้ซึ่งกันและกัน ดังผลการสัมภาษณ์

"ทุกวันนี้แก้ปัญหาโดยการอ่านบทความบ่อยๆ ถ้าเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวจะมีวิธีการแก้ยังไง"

"คิดว่าทำได้ ยังมีอะไรให้ศึกษาเยอะ มีอะไรให้เราปรับเปลี่ยนเยอะ ปรับวิธีการสอนของตัวเองด้วย"

"ปรึกษาเพื่อนค่ะ ถ้าเราไปเจออะไรดีๆ มา เราก็บอกเพื่อนว่าวันนี้เราเจอเกมนี้มา เราจะลองกับห้องนี้ แล้วให้เพื่อนช่วยดู แล้วมา feedback ให้ฟังด้วยว่าเป็นไง"

"ดูที่ผลลัพธ์จากการสอนค่ะ สอนเสร็จแล้วก็มาดูว่าความรู้สึกตัวเราเป็นยังไงเหมือน AAR ตัวเองนะคะ ว่าเราสอนในแนวทางนี้เด็กเข้าใจหรือเปล่า"

"การสอนเด็กต้องคิดบวกค่ะ พฤติกรรมของเด็ก ที่เขาชอบเล่น ชอบพูดเสียงดัง ชอบตะโกน ชอบกระโดด เป็นพฤติกรรมของเขา เขาไม่ได้คิดมาก่อนว่าเขาจะแกล้งเราหรือทำให้เราโกรธ เขาไม่ได้ตั้งใจจะทำให้เรารู้สึกไม่ดี คิดแบบนี้ทำให้อารมณ์มันเย็นลง ใช้กฎข้อนี้ตลอด"

"โรงเรียนให้ observe ว่านิสัยของเด็กห้องนี้ วิธีการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างไรเพื่อที่เวลาครูเข้าไปสอนจะได้รู้จักเด็ก เด็กได้รู้จักครูก่อน"

"โรงเรียนจัดครูประกบ เขาก็จะทำให้เรารู้ว่าทำแบบนี้จัดการห้องยังไง ตั้งแต่วันนั้นมาเราก็เลยรู้สึกว่าเรามั่นใจขึ้น"

"พี่เขาจะสอนว่าให้สังเกตตัวเองว่า ก่อนเข้า class เราเป็นอย่างไร พอสอนเสร็จเรารู้สึกอย่างไร สะท้อนตัวเองออกมา และมีเพื่อนเราที่เป็น buddy เขาจะไป observe เวลาเราสอน และ feedback มีอะไรที่ดีหรือไม่ดีที่เราทำในห้อง เขาก็จะบอกให้เราปรับปรุง"

3.3 ผู้ปกครองนักเรียน

อีกปัญหาที่ครูโรงเรียนทางเลือกที่สอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับประถมต้นส่วนใหญ่เจอคือ ความคาดหวังของผู้ปกครองในการสอนของครู ดังผลการสัมภาษณ์

"เนื่องจากเราต้องสอนให้เด็กเข้าใจ สอนให้ทำได้ ให้เขามีพัฒนาการ แล้วพอผู้ปกครองมากดดันครูอีก ทำให้ครูเครียด หรือบางทีโรงเรียนน่าอะไรใหม่ๆ เข้ามา ผู้ปกครองไม่เปิดรับ ทำให้เกิดปัญหา"

"โรงเรียนนี้ ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทมาก สามารถถึงตัวคุณครูได้เลย ผู้ปกครองมีสิทธิ์ออกเสียงในการจัดการเรียนได้เหมือนกัน"

"ผู้ปกครองเขาก็จะพาลูกไปเรียนภาษาอังกฤษในตามโรงเรียนสอนพิเศษต่างๆ พ่อแม่ก็จะมาบอกเราว่าไปเรียนพิเศษอย่างนี้มา คิดว่าวิธีการนี้ดีคุณครูลองเอามาปรับใช้ได้ไหม"

"ผู้ปกครองไม่ได้เป็นแบบนี้ทุกคนนะ คนที่ทำให้เรามีความสุขก็มี จะให้กำลัง ให้เราอดทน"

3.4 ภาระงานในโรงเรียน

ปัญหาที่ครูโรงเรียนทางเลือกที่สอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับประถมต้นเจอ คือ ภาระงานที่รับผิดชอบ ดังผลการสัมภาษณ์

"งานมันโหลด ทำงานเยอะ มีทั้งประชุมช่วงชั้น ประชุมชั้น ประชุมช่วงชั้นกับประชุมชั้นไม่เหมือนกันนะ ประชุมช่วงชั้นคือแบบ 3 ชั้นคุยกันหมด ประชุมชั้นคือ ป.2 ประชุมกันเอง แล้วก็ประชุมกับ buddy อีกทีหนึ่ง มันทำงานไม่ได้เลย แปะเต็มบอร์ดว่าวันนี้ต้องทำอะไรบ้าง ก็เลยเกิดความเครียด"

"ตอนนี้มีหลายอย่างที่ต้องทำมากเลย ทำ QA ด้วย สอนด้วย และสอนมันจะเป็นงานที่ละเอียด เราต้องอยู่กับเด็ก เอาจานเด็กมาตรวจ เด็กไม่ส่งงานก็ไปตามงาน ออกข้อสอบ คิดแผน เหนื่อยมาก"

ส่วนการแก้ปัญหาในการทำงาน ส่วนใหญ่ครูโรงเรียนทางเลือกใช้วิธีการพูดคุยกับหัวหน้าสาขาวิชา และการทำงานแบบจับคู่ buddy ทำให้เพื่อนครูได้ช่วยเหลือกัน รวมถึงการวางแผนการสอน แผนการทำงานในแต่ละวัน ดังผลการสัมภาษณ์

"พี่ๆ ที่นี้ก็ช่วย support เช่น เราบอกพี่เขาว่า เหนื่อยมากเลยนะ ไม่ไหวแล้วนะ พี่เขาก็จะมานั่งคุย อะไรที่ตัดได้บ้าง อะไรที่ลดทอนได้บ้าง คือเราบอกได้ พี่เขาจะช่วยเลย เขาจะเอาครูเป็นใหญ่ คือเอาครูไว้ก่อน ถ้าประชุมมันเยอะไปก็จะลดลง"

"ขอบวางแผน บางทีมันก็ไม่ได้เป็นไปตามแผนทั้งหมด แต่ก็รู้สึกว่ามีแผนไว้ดีกว่าไม่มี ต้องมีแผนไว้ก่อน ทำตามแผนไว้ก็ดี ทำไม่ได้ก็จะพยายามทำตามแผนให้มากที่สุด"

4. เจื่อนใจทางจิตและทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก

4.1 เจื่อนใจที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครู: ในมุมมองของครู

การจะพิจารณาว่าจะมีเจื่อนใจใดที่ทำให้ครูมีความสุขในการทำงาน จะดูที่การมองตนเองในอนาคตของครู หากครูยังคงมีความสุขในการทำงานครูน่าที่จะยังคงยึดอาชีพเป็นครูต่อไป ซึ่งเมื่อถามถึงอนาคต ครูทุกคนยังจะทำงานเป็นครูใน 1 ปีนี้เพื่อให้สามารถสอนเด็กให้จบปีการศึกษา แต่หลังจากนั้นเจื่อนใจที่ทำให้ครูยังคงอยากจะทำงานเป็นครูนั้นแต่ละคนให้เหตุผลแตกต่างกัน เหตุที่เจื่อนใจที่จะประกอบอาชีพครูของแต่ละคนแตกต่างกันนั้นเป็นเพราะเหตุผลที่แต่ละคนมาประกอบอาชีพครูแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น

"ค้นพบตัวเองที่โรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่ง อยู่แล้วมันมีความสุข มีความภูมิใจที่ได้ทำที่ได้สอน เราารู้สึกว่าเราได้ทำเพื่อเด็ก เด็กก็ทำให้เรามีความสุข"

"อยากทำงานกับเด็กเพราะชอบเด็กมาก ตอนเรียนก็เลือกเรียนครุศาสตร์ อนาคตอยากเปิดโรงเรียนพัฒนาเด็กเล็ก แต่คงไม่ใช่เร็วๆ นี้ก็คงต้องเก็บเกี่ยวประสบการณ์ไปก่อน"

"เข้ามาที่นี่ได้เริ่มคลุกคลีกับเด็กเล็กมากขึ้น ก็ทำให้ลังเลเหมือนกันนะค่ะว่าเราจะไปสอนเด็กมหาลัยดีไหมหรือว่าสอนเด็กเล็กต่อ คิดว่าก็คงเป็นครูอยู่ แต่ว่าอยู่ที่ระดับไหนยังไม่แน่ใจ"

"มาทำงานที่นี่ ตั้งเป้าตัวเองไว้ปีนึง แล้วก็กลับมาดูว่าเรายังรู้สึกดีกับมันอยู่หรือเปล่า ถ้ายังรู้สึกดีอยู่ ก็จะทำต่อไปเรื่อยๆ ไม่ได้กะเกณฑ์ว่าต้องอยู่ 3 ปี 5 ปี ก็ยังหาตัวเองอยู่เหมือนกัน"

"ทำงานที่นี่มีความเป็นครูมากขึ้น ยังเป็นความรู้สึกที่ยังสนุกอยู่ ตอนนี้อย่างไม่รู้สึกเบื่อ"

4.2 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครู: ในมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง

ผู้ปกครองในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับครู มองว่าเงื่อนไขที่จะทำให้ครูมีความสุขในการทำงานนั้นครูจะต้องมีความรักในอาชีพที่ทำ มีใจรักเด็ก จึงจะมีความสุขในการทำงาน ดังผลการสัมภาษณ์

"คนจะเป็นครูเขาต้องมีใจรัก จะต้องรักเด็ก ถึงจะอยู่กับเด็กได้นาน ยิ่งครูภาษาอังกฤษถ้าเขาไม่รักเด็กเขาคงเลือกไปทำอาชีพอื่นแล้วละ ทางเลือกมันเยอะคนที่พื้นฐานภาษาอังกฤษดีๆ"

อภิปรายผล

1. ความหมาย และองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก

ความหมายของความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก จากมุมมองของครูและผู้ปกครอง พบว่า ความสุขในการทำงานหมายถึง การได้ทำในสิ่งที่ใจรัก การได้ทำในสิ่งที่อยากทำ มีความรักในอาชีพที่ทำ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ Diener (1997) ที่กล่าวว่า ความสุขในการทำงานเป็นการตอบสนองความต้องการของบุคคลตามแรงปรารถนาในสิ่งนั้นๆ มีความพึงพอใจในงานที่ทำ ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต ให้ความรู้สึกของอารมณ์ด้านบวกสูง และความรู้สึกของอารมณ์ด้านลบในระดับต่ำ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Friedrickson (2006) ที่มองว่า ความสุขในการทำงานไม่ได้มองแค่เพียงอารมณ์สูงสุดที่จะทำให้สนุกสนานหรือตื่นเต้น แต่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังทำงาน ความสุขในการทำงานไม่ได้เป็นเพียงเป้าหมายสุดท้ายในการทำงานเท่านั้น ความสุขเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในการทำงาน รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Warr (2007) ที่กล่าวว่าความสุขในการทำงานเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงาน เกิดความสนุกสนานในการทำงาน รู้สึกเพลิดเพลิน ชอบใจ พอใจ เต็มใจ มีความภูมิใจและยินดีในการปฏิบัติงานของตน เกิดความรู้สึกว่าอยากทำงาน มีความคล่องแคล่ว มีชีวิตชีวาในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Paula (2019) ที่ได้ศึกษาผลของความสุขในการทำงานต่อสุขภาพของครู พบว่า ความสุขในที่ทำงานเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างการนับถือตนเอง ความสุขทางอารมณ์ กับสุขภาพของครู

สำหรับองค์ประกอบของความสุขในการทำงานจากมุมมองของครูและผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ที่มีมุมมองที่สอดคล้องกันคือ ความสุขในการทำงานต้องประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ นั่นคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือ มีความรู้สึกรักในงานที่ทำอยู่ มีความคิดในแง่บวก ส่วนปัจจัยภายนอกคือ มีเงินเดือน สวัสดิการที่เหมาะสม รวมถึงการมีเพื่อนร่วมงานที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Manion (2003) ที่ได้อธิบายปัจจัยหรือองค์ประกอบของความสุขในการทำงานว่าประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) การติดต่อสัมพันธ์ของบุคลากรในที่ทำงานและเกิดสัมพันธภาพที่ดี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน 2) มีความรักในงาน รับรู้ถึงความรู้สึกผูกพันกับงาน รับรู้ว่าคุณมีพันธกิจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ เพลิดเพลินในการปฏิบัติงาน รู้สึกเป็นสุขเมื่อปฏิบัติงาน มีความภาคภูมิใจที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบในงาน 3) ความสำเร็จ ในงาน รับรู้ว่าคุณปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายทำให้รู้สึกมีคุณค่าในชีวิต เกิดความภูมิใจในการพัฒนาเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จ 4) การเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากเพื่อนร่วมงาน ได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนร่วมงาน ส่วนปัจจัยภายนอกคือมีเงินเดือน สวัสดิการที่เหมาะสม รวมถึงการมีเพื่อนร่วมงานที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manion (2003) ที่ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า ความสุขในการทำงานของพยาบาลเกิดจากปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ การติดต่อ มีความรักในงาน ความสำเร็จในงาน และการเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้พบว่าความสุขในการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกในการทำงาน เช่น การเห็นคุณค่าในตน การรับรู้ลักษณะงาน สัมพันธภาพระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมในการทำงาน และภาวะผู้นำ ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดการคงอยู่ในอัตราที่สูงขึ้น

2. กระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก

กระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก จากมุมมองของครูพบว่า ครูส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหาหรือความไม่สบายใจจะใช้วิธีการขอคำปรึกษาจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะพ่อแม่ ปรึกษาเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการใช้วิธีการคิดในทางบวก ซึ่งอธิบายได้ว่าปกติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เครื่องข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งจะประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด ที่บุคคลนั้นมีอยู่ในสังคม พื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมคือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นกับบุคคลอื่น รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ข้อมูล (transaction) ระหว่างบุคคล โดยความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายสังคมเป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านที่มีต่อกัน ซึ่งพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นอาจ

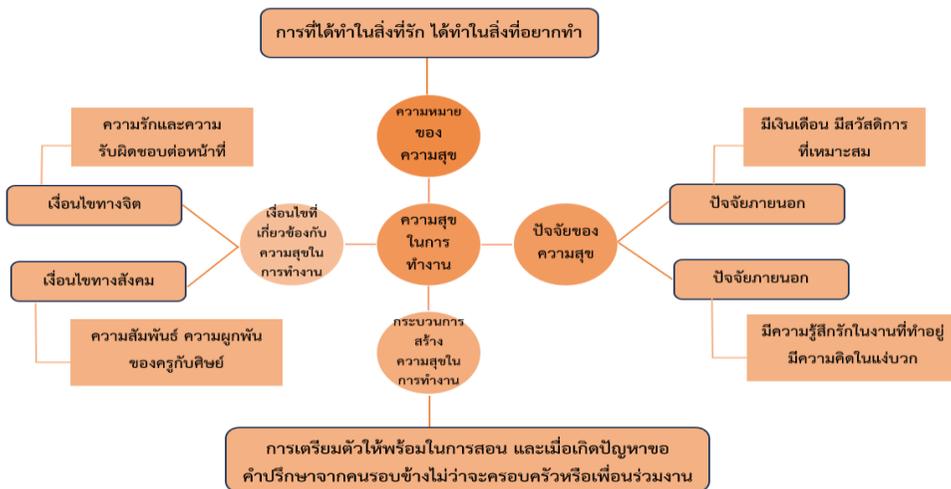
ได้แก่ การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือกัน เป็นต้น เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งๆ จึงเปรียบเหมือนสิ่งแวดลอมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ โดยเครือข่ายทางตรงนั้นมักเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดติดต่อกันสม่ำเสมอ เช่น ครอบครัว เพื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ Krech & Ballachey (1962) เกี่ยวกับการเข้าเป็นสมาชิกหรือสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งว่ามีความสำคัญกับทัศนคติ เพราะทัศนคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน หรือกลุ่ม กลุ่มดังกล่าว ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน โรงเรียน หรือหน่วยงาน รวมทั้งกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดกันมา นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีต่อผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านทัศนคติ

3. เจื่อนไขทางจิตและทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือก

เจื่อนความสุขในการทำงานจากมุมมองของครูและผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ที่ให้มุมมองที่สอดคล้องกันคือมองว่า เจื่อนไขทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูคือความรักและความรับผิดชอบต่อนักเรียน ส่วนเจื่อนไขทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูคือความสัมพันธ์ของครูกับตัวเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดของ Diener (2000) ได้อธิบายว่าบุคคลจะประเมินความพึงพอใจในชีวิตจากหลายๆ ด้านของชีวิต เป็นการประเมินจากอารมณ์และความรู้สึกจากสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยบุคคลที่มีความสุขจะมีความสมดุลระหว่างความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ โดยที่มีความรู้สึกทางบวกสูงกว่าทางลบ ซึ่งอารมณ์ความรู้สึกเชิงบวกจะเพิ่มขึ้นจากการประเมินของเหตุการณ์ในเชิงบวก ทั้งนี้ บุคคลสามารถมีความรู้สึกทางบวกในระดับที่สูง โดยที่อาจจะมีความรู้สึกทางลบในระดับที่สูงได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นความสุขจึงต้องใช่มุมมองในหลายมิติเพื่อที่จะทำความเข้าใจได้ นอกจากนี้ความสุขที่พบจากครูเป็นความสุขที่เกิดจากความรู้สึกที่ต้องการให้เด็กดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kun, A., & Gadanez, P. (2022) ที่ศึกษาเรื่อง ความสุขในที่ทำงาน ความเป็นอยู่ที่ดี และความสัมพันธ์กับทุนทางจิตใจ : กรณีศึกษาของครูชาวฮังการี ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ความสุขในที่ทำงานของครู คือ การบรรลุเป้าหมาย การให้ผลย้อนกลับ การค้นหาความหมายในการทำงาน และ ความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ความเป็นอยู่ที่ดี และ ความสุขในที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายในทางจิตวิทยา ความหวัง และ การมองโลกในแง่ดี

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาในครั้งนี้ค้นพบปรากฏการณ์ความสุขในการทำงานที่เกิดขึ้นกับครูสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่ง ซึ่งเห็นได้ว่าความหมายของความสุขในการทำงานของครูเป็นการที่ได้ทำในสิ่งที่รัก ได้ทำในสิ่งที่อยากทำ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน ปัจจัยภายในคือมีความรู้สึกรักในงานที่ทำอยู่ มีความคิดในแง่บวก ส่วนปัจจัยภายนอกคือมีเงินเดือน สวัสดิการที่เหมาะสม สำหรับกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือกนั้น เมื่อเกิดปัญหาหรือความไม่สบายใจจะใช้วิธีการขอคำปรึกษาจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีบทบาทอย่างมากในการให้คำปรึกษา ให้แง่คิดต่างๆ แต่หากเป็นปัญหาในเรื่อง การทำงานมักแก้ปัญหาโดยการเตรียมตัวในการสอน หาเทคนิคการสอนต่างๆ เพื่อให้เด็กสนใจชั้นเรียน รวมถึงปรึกษาเพื่อนร่วมงาน ประเมินผลลัพธ์จากการสอน รวมถึงการใช้วิธีการคิดในทางบวก ทั้งนี้เงื่อนไข ทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูคือความรักและความรับผิดชอบต่อนักเรียน ส่วนเงื่อนไข ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงานของครูคือความสัมพันธ์ของครูกับตัวเด็ก

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ความสุขในการทำงานเริ่มจากความรักในงานที่ทำ ดังนั้นครูจะมีความสุขในการทำงานได้จะต้องสร้างความคิดให้เกิดความรักในงานที่ทำ คิดในทางบวกเพื่อให้ทำงานได้อย่างเพลิดเพลิน

1.2 เห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวยังมีส่วนอย่างมากในขั้นต้นของกระบวนการสร้างความสุขในการทำงานของครู ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวด้วยเพื่อสร้างให้คนเกิดความสุขในการดำเนินชีวิต

1.3 โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยภายนอกที่ช่วยส่งเสริมให้ครูมีความสุขในการทำงาน ทั้งในเรื่องของสถานที่ เงินเดือน และสวัสดิการต่างๆ เพื่อให้ครูทำงานด้วยความเพลิดเพลิน เกิดความรัก ความผูกพันในงาน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาในประเด็นของความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนทางเลือกให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยใช้สนามในการศึกษาให้หลากหลายมากขึ้น ศึกษาในครูสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อหาส่วนร่วมและส่วนต่างในกระบวนการสร้างความสุขในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- Annemaree Carroll et al. (2022). Teacher stress and burnout in Australia: examining the role of intrapersonal and environmental factors. *Social Psychology of Education*, 25(1), 441–469.
- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 25–41.
- Diener E. (2000). Subjective Well-Being: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index. *American Psychologist*. 55(1), 34-43.
- Easterline, R. A. (2004). Explaining happiness. *Proceeding of the national academy of sciences*, 100(19), 176-183.

- Frederickson. (2006). The Effects of Pro Forma Earnings Disclosures on Analysts' and Nonprofessional Investors Equity Valuation Judgments. *The Accountings Review* : 667- 686.
- Kun, A., & Gadanez, P. (2022). Workplace happiness, well-being and their relationship with psychological capital: A study of Hungarian teachers. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 41(1), 185–199.
- Krech, D., Crutchfield, R. S., & Ballachey, E. L. (1962). *Individual in society: A textbook of social psychology*. McGraw-Hill.
- Lyubomirsky, S. (2008). *The How of Happiness: A Scientific Approach to Getting the Life*. New York: The Penguin Press.
- Manion, J. (2003). Joy at work: Creating a positive workplace. *Journal of Nursing Administration*, 33(12), 652-659.
- Paula Benevene et al. (2019). Effect of Teachers' Happiness on Teacher' Health. The Mediating Role of Happiness at Work. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-10.
- Seligman, Martin. (2011). *Flourish*. Nicholas Brealey Publishing.
- Warr, P. B. (2007). *Work, Happiness, and Unhappiness*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.